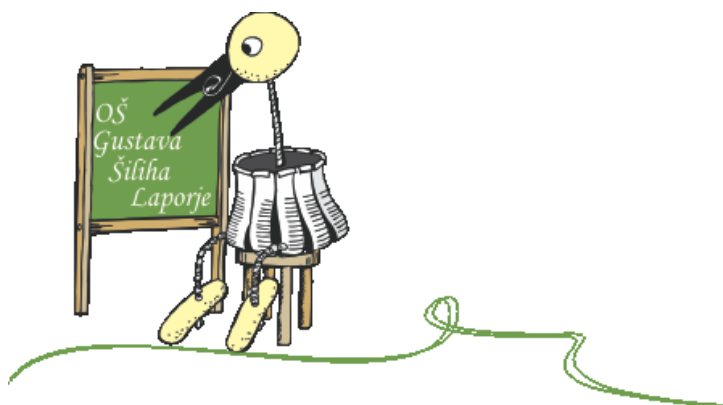

OSNOVNA ŠOLA GUSTAVA ŠILIHA LAPORJE

»ŽE VIDENO«

psihologija

raziskovalna naloga

Avtorica: Ema Vantur, 9. a

Mentorica: Mateja Zupanec, prof.

Laporje, 2020

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici Mateji Zupanec za vso podporo in pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge. Zahvaljujem se tudi učencem, ki so sodelovali pri eksperimentu, in lektorici Albini Avsec, ki je poskrbela za odpravo pravopisnih napak. Zahvala za podporo gre tudi mojim staršem in prijateljici Daši.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	6
2 TEORETIČNI DEL	7
2.1. Razlaga pojava deja vu	7
2.2. Občutek doživljanja deja vu-ja	7
2.3. Vzroki za doživljanje pojava	7
2.4. Vrste deja vu-ja	8
2.5. Mnenje psihologov.....	8
2.5. Podobni pojavi	9
3 RAZISKOVALNI DEL.....	11
3.1 Metodologija.....	11
3.1.1 Raziskovalne hipoteze.....	11
3.1.2 Raziskovalni metodi	11
3.1.3 Raziskovalni vzorec	11
3.2 Rezultati	13
4 RAZPRAVA	21
5 ZAKLJUČEK.....	22
6 LITERATURA.....	23
7 PRILOGA	24

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število (f) in odstotki (f %) učencev glede na spol in razred	11
Tabela 2: Število (f) in odstotki (f %) odraslih glede na spol in starost	12
Tabela 3: Število (f) in odstotki (f %) učencev po spolu na vprašanje Ali ste že kdaj doživeli deja vu?	13
Tabela 4: Število (f) in odstotki (f %) odraslih po spolu na vprašanje Ali ste že kdaj doživeli deja vu?	13

KAZALO SLIK

Slika 1: Odstotek doživljanja deja vu-ja med učenci.....	13
Slika 2: Odstotek doživljanja deja vu-ja med odraslimi.	13
Slika 3: Kako si učenci razlagajo pojem deja vu?	14
Slika 4: Kako si odrasli razlagajo pojem deja vu?	15
Slika 5: Pogostost doživljanja pojava deja vu med učenci in odraslimi.	16
Slika 6: Katera čustva so doživljali učenci in odrasli med pojavom deja vu?	16
Slika 6: Ali si že pred ogledom filma o deja vu-ju slišal/-a za ta pojav? - učenci.....	17
Slika 7: Ali ste že pred ogledom filma slišali za pojav deja vu? - odrasli	18
Slika 8: Kdaj so učenci prvič doživeli deja vu?	18
Slika 9: Kdaj so odrasli prvič doživeli deja vu?	19
Slika 10: Ali se spomnite vsebine deja vu-ja?	20

POVZETEK

K raziskovalni nalogi me je nagovorila pesem Deja vu, katero sta si na zaključni ekskurziji na avtobusu prepevali moji sošolki.

V teoretičnem delu naloge sem povzela besede strokovnjakov in avtorjev različnih člankov. Nato pa sem si zastavila pet hipotez: 1. več kot polovica anketirancev je že doživela deja vu, 2. deja vu je doživelo več žensk kot moških (v %), 3. starejši anketiranci znajo pojav bolje razložiti kot mlajši, 4. mlajši anketiranci pojav pogosteje doživljajo kot starejši in 5. večina anketiranih se ne spomni čustev ob doživljanju pojava deja vu.

Po analizi spletnega anketnega vprašalnika, katerega so izpolnili učenci od 7. a do 9. a in odrasli, sem prišla do zanimivih spoznanj. Ugotovila sem, da je res že več kot polovica anketirancev doživela deja vu. Ne morem pa potrditi, da je med njimi več oseb ženskega spola, saj se je izkazalo, da v doživljanju pojava med spoloma ni bistvenih razlik. Prav tako nisem potrdila, da znajo starejši anketiranci bolje razložiti pojav od mlajših, saj so bili učenci tukaj uspešnejši. Sem pa potrdila, da mlajši učenci deja vu doživljajo pogosteje. Pri zadnji hipotezi se je izkazalo, da se večina anketirancev spomni čustev ob doživljanju deja vu-ja.

Za zaključek sem izvedla poskus na učencih od 7. a do 9. a po zgledu psihologa Larryja L. Jacobyja. Ugotovila sem, da sva dobila različne rezultate.

Ključne besede: deja vu, pojav, možgani, učenci, odrasli

ABSTRACT

The song Deja vu, which my classmates sang at the final bus excursion, addressed me to make the research paper about it.

In the theoretical part of the thesis I summarized the words of experts and authors of various articles. Then I made five hypotheses: 1. more than half of the respondents have already experienced Deja vu, 2. Deja vu has experienced more women than men (in %), 3. older respondents are better able to explain the phenomenon than younger, 4. younger respondents are more likely to experience the phenomenon than the elderly and 5. most of the respondents do not remember the emotions when experiencing the occurrence of Deja vu.

After analysing the online survey questionnaire completed by students from grade 7 to grade 9 and adults, I came to some interesting insights. I found that more than half of the respondents had already experienced Deja vu. However, I cannot confirm that there are more women among them, as it has been shown that there are no significant differences in the experience of gender. I also did not confirm that older respondents were better able to explain the phenomenon than younger ones, since the students were more successful than the adults. But I confirmed that younger students experience more often Deja vu. The last hypothesis showed that most of the respondents remember the emotions when experiencing Deja vu.

In conclusion, I conducted an experiment on students from grade 7 to grade 9, following the example of psychologist Larry L. Jacoby. I found we had different results.

Keywords: Deja vu, phenomenon, brain, students, adults

1 UVOD

Za raziskovalno nalogo z naslovom »Že videno« sem se odločila zelo spontano, in sicer po poslušanju pesmi z naslovom Deja vu. Na lanski zaključni ekskurziji so si moje sošolke na avtobusu veselo prepevale pesem, ki je v refrenu opevala deja vu. Od takrat sem se pričela spraševati, kaj je pravzaprav pomen te pesmi. Tako sem brskala po spletu in dobila idejo, da bi svoje raziskovanje še poglobila. Odločila sem se, da za zaključek osnovnošolskega izobraževanja napravim raziskovalno nalogo s prav tem naslovom.

V teoretičnem delu bom najprej predstavila, kaj sploh je deja vu, kakšne vrste deja vu-ja poznamo, kako znanstveniki gledajo na ta pojav in podobne pojave in kaj so do sedaj že odkrili. S teoretičnim delom želim namreč doseči, da bi vsak bralec, ki se morda do tega trenutka z omenjenim pojavom še ni srečal oziroma zanj ni slišal, razumel, kaj želim povedati.

V raziskovalnem delu bom predstavila rezultate ankete, ki sem jo sestavila posebej za učence od 7. a do 9. a in posebej za odrasle. Primerjala bom rezultate in tako ugotovila, ali bom zastavljene hipoteze potrdila ali ovrgla. Hipoteze, katere sem oblikovala na podlagi prebrane literature, so:

- Več kot polovica anketirancev je že doživela deja vu.
- Deja vu je doživelo več žensk kot moških (v %).
- Starejši anketiranci znajo pojav bolje razložiti kot mlajši.
- Mlajši anketiranci pojav doživljajo pogosteje kot starejši.
- Večina anketiranih se ne spomni čustev ob doživljanju pojava deja vu.

Ker prihajam iz manjše vaške šole in bi bil temu primerno majhen tudi raziskovalni vzorec, sem se odločila anketo za učence izvesti tudi v OŠ dr. Jožeta Pučnika Črešnjevca. Tako sem uspela izenačiti velikost vzorca anketiranih med učenci in odraslimi.

Po raziskovanju, analizi rezultatov in razpravi sem se odločila, da tudi sama izvedem nekaj, po čemer si bom to leto raziskovanja še posebej zapomnila. Med prebiranjem literature sem namreč naletela na zanimiv eksperiment in zamikalo me je, da ga preizkusim tudi na učencih. Več o tem pa v zaključku tega dela.

2 TEORETIČNI DEL

2.1. Razlaga pojava deja vu

Deja vu je psihološki pojav, ki ga doživi približno 75 % ljudi, največkrat mladostniki. Znanstveniki ne morejo dokazati povezanosti mladosti z doživljanjem pojava deja vu, zato se zaenkrat zanašajo samo na spomin ljudi. Menijo, da gre za nekaj paranormalnega oz. za doživljanja iz prejšnjih življenj. Univerza Martina Luthra je izvedla anketo, ki pravi, da se kar 80 % anketirancev spominja dogodka, ki so ga že doživeli, tj. da se spomnijo, da so doživeli deja vu. Deja vu po navadi traja samo nekaj sekund. V zvezi s tem pojavom so opravili že več raziskav, npr. na washingtonski univerzi. Na zaslonu so za kratek čas pokazali besedo, kasneje pa so udeleženci raziskave trdili, da so to besedo nekje že videli. V Halle-Wittenbergu so izvedli tudi neodvisno raziskavo, kjer so ugotovili, da je skoraj polovica anketirancev ob doživljanju pojava bila srečna (Đokič, 2010).

Deja vu lahko doživimo tudi v sanjah; lahko jih razdelimo v tri skupine:

1. podvajamo situacijo v sanjah namesto v budnosti,
2. večina ljudi doživi deja vu, ker so videli nekaj elementov, ki so jih doživeli v sanjah,
3. že v sanjah doživimo deja vu (Deja vu, d.b.).

2.2 Občutek doživljanja deja vu-ja

Deja vu je občutek, da smo nekaj že doživeli. Le za trenutek je vse, kakor naj bi že enkrat bilo. Ta občutek lahko traja le sekundo ali več, a je običajno kot preblisk (Deja vu: Občutek, da smo nekaj že videli ali doživeli, 2019).

Običajna reakcija na deja vu je presenečenje in upočasnitev človekovega občutka za čas. Pri primerjavi o pojavnosti deja vu-ja glede na spol in starost ni bilo razlike, pojavile so se razlike v povezavi s socialno-ekonomskim razredom in izobrazbo. Pogosto se deja vu pojavlja zvečer, v družbi ljudi, v stanju utrujenosti. Izvor deja vu epizode so tudi sanje. Deja vu epizode so večinoma vizualne, lahko pa vsebujejo tudi slušne komponente, ko na primer med pogovorom z drugo osebo doživimo deja vu (Vavpotič, 2014).

2.3. Vzroki za doživljanje pojava

Kaj povzroča pojav deja vu, še vedno ni znano, tudi neka splošno sprejeta definicija pojava ne obstaja. Pojav deja vu raziskujejo filozofi, psihologi in nevroznanstveniki zadnjih 150 let. V zadnjih letih se je število raziskav pojava deja vu povečalo, a ga je zaradi njegove kratkotrajnosti in nepredvidljivosti težko opazovati in raziskovati (Vavpotič, 2014).

Deja vu se pojavlja tako pri zdravih ljudeh (nepatološki deja vu) kot pri bolezenskih stanjih (patološki deja vu), na primer kot avra pri temporalni epilepsiji. Za pojav nepatološkega deja vu-ja se raziskujejo področja v možganih, ki naj bi bila odgovorna za njegov nastanek, pri čemer se osredotočajo predvsem na hipokampus, ki je povezan s shranjevanjem spominov. Ocenjujejo, da je 60 % ljudi že doživelo deja vu vsaj enkrat v življenju, s starostjo pa naj bi frekvenca pojavljanja upadala. Empirične študije potekajo tako na zdravih ljudeh kot tudi na psihiatričnih bolnikih, pri čemer se uporabljajo večinoma tehnike z intervjuji in vprašalniki. Deja vu najpogosteje sproži nek vizualen sprožilec oziroma vizualna percepcija določenega okolja in traja nekaj sekund. Pojav je povezan z manjšim stresom ali anksioznostjo (Vavpotič, 2014).

Tisti, ki naj bi doživeli več kapi, naj bi tik pred kapjo videli oz. doživeli deja vu (Teale in O'Connor, 2015).

Na doživljanje deja vu-ja naj bi po študijah vplivali tudi:

- fizično stanje telesa,
- duševne motnje,
- številni stresi in pretresi,
- razlika in stabilnost atmosferskega tlaka,
- visoko razvita inteligenca,
- intuitivne sposobnosti (Kaj je deja vu? Občutek deja vu, b. d.).

2.4. Vrste deja vu-ja

Obstajata dve vrsti deja vu-ja: pri bolnikih z epilepsijo in v zvezi s halucinacijami. Raziskave kažejo tudi, da deja vu doživljajo ljudje, ki so pod večjim pritiskom, doživljanje pojava pa se s starostjo zmanjšuje. Hitrejše raziskave so poskušale povezati deja vu tudi z mentalnimi problemi, kot so anksioznost, disociativna motnja identitete ter shizofrenija. Menda naj bi se deja vu spreminjal tudi med jemanjem drog ter med jemanjem zdravil (Deja vu, d. b.).

2.5. Mnenje psihologov

Nekateri mislijo, da lahko s tem pojavom napovemo prihodnost. V letu 1959 sta znanstvenika Mullan in Penfield električno stimulirala možgane, da je bolnik doživel deja vu, in kasneje je pacient tudi vedel, kaj mu bo zdravnik povedal. Nekateri pa so nenja, da podoživljamo dogodke iz naših prejšnjih življenj. Nekateri znanstveniki menijo, da je namen spomina, da napovemo prihodnost iz naših prejšnjih dogodkov. Eden od poskusov je bil narejen tudi tako: najprej so sodelujoči hodili skozi sobe in po okolici, kasneje pa so jim isto pot prikazali virtualno. Sodelujoči so znali pokazati pravo pot, kam naj bi šli (Cleary, 2018).

Znanstveniki najprej sploh niso vedeli, če se deja vu pojavlja pri vsakemu človeku, saj so vse raziskave potekale samo na zdravih ljudeh. Na Inštitutu za molekularno fiziko CRN pa so izvedli poskus, kjer so sodelovali zdravi ljudje in bolniki z epilepsijo. Potrdili naj bi njihovo hipotezo, da se večina ljudi spomni deja vu-ja. Spomnili so se njihovega pravega spomina, četudi je bil napačen. Znanstvenik, ki je to raziskoval, je izrekel: »Mi mislimo, da smo že bili na določenem kraju, a v resnici je tisto samo dražljaj, ki smo ga pred tem že doživeli« (Ansa, 2015).

Karl Gustav Jung je predlagal tudi, da deja vu ni podoživljanje spominov, temveč je naša različica sveta; v možganih naj bi bile naše ideje o svetu in samem doživljanju oz. poteku v njem (Kaj je deja vu? Občutek deja vu, b. d.).

Andrey Kurgan je v svoji knjigi »Fenomen Deja Vu« razkril teorijo, da naj bi pri doživljanju pojava že bili v prihodnosti oz. naša prihodnja osebnost gleda dejanje iz preteklosti. Šlo naj bi za časovni premik v prihodnost (Kaj je deja vu? Občutek deja vu, b. d.).

Znanstvenik Burman trdi, da naši možgani ob pogledu na neznan predmet berejo informacije, tudi najmanjše podrobnosti, zato se nam kasneje tudi zdi, da smo isti predmet prej že videli, četudi smo ga videli le za kratek trenutek (Kaj je deja vu? Občutek deja vu, b. d.).

Hermann Snoh ima teorijo, da se podatki v naših možganih shranjujejo v tako imenovane holograme, kjer naj bi se vsak del slike shranjeval v en del. Kasneje, ko doživimo deja vu, naj bi vse te koščke združili v eno sliko, zato naj bi se nam zdelo, da smo ta predmet že videli. Znanstveniki imajo ogromno teorij

glede pojava, a še vedno se ne ve, katera sploh drži, saj so možgani zelo zapleten organ, ki ga je težko razvozlati (Kaj je deja vu? Občutek deja vu, b. d.).

2.5. Podobni pojavi

Raziskovanje pojava deja vu po Neppe-ju (2015) bi lahko razdelili v dve dobi; raziskave pred letom 1979 in po tem letu. Raziskave pred letom 1979 so pokazale:

- pojava deja vu se je spominjalo več kot 60 % ljudi,
- bilo je 11 podobnih pojmov kot je deja vu, trije najpogostejši pa so deja fait (že narejeno), deja pense (že razmišljeno) in deja raconte (že povedano).

Novejše raziskave pa so pokazale:

- 10 novih podobnih pojmov,
- v preteklosti ni bilo vprašalnikov o pojavu, saj je bilo po navadi vedno zastavljeno eno samo vprašanje, zato je Neppe sestavil vprašalnik z več vsebinami, kar je na koncu prešlo v nekakšen intervju z anketirancem.

Neppe je izdal nekaj knjig o deja vu-ju. Če prevedemo citat Charlesa Dickensa in Davida Copperfielda: »Vsi smo že doživeli občutek, da smo že kaj povedali ali naredili, preden smo to dejansko izrekli ali naredili, in včasih točno vemo, kaj bomo rekli, kot da bi se kar naenkrat spomnili.« (Neppe, 2015)

Dr. Vernon Neppe je pionir na področju vedenjske nevrologije in nevropsihiatrije in svetovno priznani nevroznanstvenik, raziskovalec zavesti, poznavalec na področju deja vu in deja občutkov. V sklopu svojih raziskovanj je izdal knjigo Psihologija deja vu-ja (the Psychology of deja vu) in Trilogijo deja vu-ja (Deja Vu Trilogy), ki je najobsežnejša serija na to temo. Neppe je v svoji knjigi Psihologija deja vu-ja definiral dvajset različnih tipov deja občutkov. Na primer: deja fait (že narejeno), deja raconte (že povedano), deja senti (že občuteno), deja vecu (že doživeto), deja connu (že vedeno), deja dit (že izgovorjeno), deja reve (že sanjano) itd. Deja občutek je lahko sestavljen tudi iz več podtipov in včasih je težko definirati, katerega izmed njih smo pravzaprav občutili (Vernon Neppe Organization, b. d.).

Zelo podoben pojav deja vu-ju je tudi jamais vu (nikoli videno). To je pojav, kjer človek ne prepozna slike, besede, kraja ipd., ki ga že pozna. Chris Moulin je opravil tudi preizkus, kjer so morali napisati besedo vrata (door) 30-krat v eni minuti. 68 % anketirancev je po končanem preizkusu pozabilo, kaj ta beseda pomeni, oz. sploh niso dojel, da gre za pravo besedo. Obstaja še ogromno podobnih pojavov, kot je deja vu (Deja vu, d. b.).

Izraz deja vu izhaja iz francoščine in pomeni »že videno«. Je kratek in močan občutek, da smo določeno situacijo že doživeli oziroma videli. Situacija se nam ne zdi le enaka kot prej, imamo tudi občutek, da smo jo videli na enak način, vendar se od navadnega spominjanja loči po tem, da te podobne situacije ne moremo priklicati iz spomina. Izraz deja vu se velikokrat uporablja tudi pogovorno, ko želimo izraziti posebno živost nekega spomina (Vavpotič, 2014).

Zelo podoben pojav je deja entendu oziroma »že slišano«, pri katerem imamo občutek, da smo nekaj že slišali. Jamais vu je prav tako redek pojav, ki povzroči ravno obraten občutek neznanega oziroma kot da neko že dobro znano situacijo doživljamo prvič. Za podoben pojav velja tudi presque vu, občutek, da imamo nekaj »na koncu jezika« (Vavpotič, 2014).

Zanimivo je tudi, da obstaja deja entendu (že slišano), kar je v zvezi z mojo lansko raziskovalno nalogo z naslovom 'Glasba – najboljše zdravilo?'. Kot sem omenila tudi v uvodu, sem si temo za to raziskovalno nalogo izbrala ravno zaradi pesmi, ki so si jo prepevale moje prijateljice na avtobusu na lanski zaključni

ekskurziji. Kot pravi vir (Lallanilla, 2013), bi lahko rekli, da je tudi to vse povezano med seboj. Pri tej obliki deja vu-ja ne zaznavamo, kdaj smo pesem oz. pogovor že slišali prej ali kje se je dogajal.

Po raziskovanju literature se mi zdi zelo zanimivo spoznanje, da je na podlagi tega pojava nastalo ogromno pesmi, najde pa se tudi kakšen film. Vsi avtorji so pesem oz. film oblikovali na podlagi tega, da so nekaj že prej videli, torej kot deja vu.

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Metodologija

3.1.1 Raziskovalne hipoteze

V raziskovalnem delu bom preverjala naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Več kot polovica anketirancev je doživela deja vu.
- Hipoteza 2: Deja vu je doživelo več žensk kot moških (v %).
- Hipoteza 3: Starejši anketiranci znajo pojav bolje razložiti kot mlajši.
- Hipoteza 4: Mlajši anketiranci pojav doživljajo pogosteje kot starejši.
- Hipoteza 5: Večina anketirancev se ne spomni čustev ob doživljanju pojava deja vu.

3.1.2 Raziskovalni metodi

Znotraj nastajanja raziskovalne naloge sem uporabila dve raziskovalni metodi:

- delo z viri in
- pridobivanje podatkov s pomočjo anketnega vprašalnika.

Pri delu z viri sem se napotila v šolsko knjižnico in v Knjižnico Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica, največ gradiva pa sem našla na spletu.

Za (ne)potrditev hipotez sem ustvarila dva spletna anketna vprašalnika. Prvi je bil namenjen anketiranju učencev od 7. a do 9. a, drugi pa anketiranju odraslih. Da sem zagotovila dovolj velik vzorec učencev, sem za pomoč pri raziskavi zaprosila sosednjo šolo, in sicer učence iz OŠ dr. Jožeta Pučnika Črešnjevca, kjer so anketni vprašalnik prav tako rešili učenci od 7. a do 9. a.

Zaradi lažjega razumevanja pojava deja vu, sploh pri osnovnošolcih, sem v rekreativnem odmoru predvajala filmček, ki razlaga omenjeni pojav. Odraslim, ki so reševali mojo anketo, sem povezavo do istega filmčka poslala kot prilogo. Anketiranje sem izvedla 14 dni po ogledu filmčka.

3.1.3 Raziskovalni vzorec

Tabela 1: Število (f) in odstotki (f %) učencev glede na spol in razred

RAZRRED/SPOL	Ženski		Moški		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
7. a	13	13 %	27	26 %	40	39 %
8. a	20	20 %	16	16 %	36	36 %
9. a	13	13 %	12	12 %	25	25 %
SKUPAJ	46	46 %	55	54 %	101	100 %

7. razred obiskuje 13 % učenk in 26 % učencev, kar je skupaj 39 % vseh anketiranih učencev. V 8. razredu je 20 % učenk in 16 % učencev, kar je skupaj 36 % izmed vseh anketirancev. 9. razred obiskuje 13 % učenk in 12 % učencev, kar predstavlja 25 % vseh anketiranih.

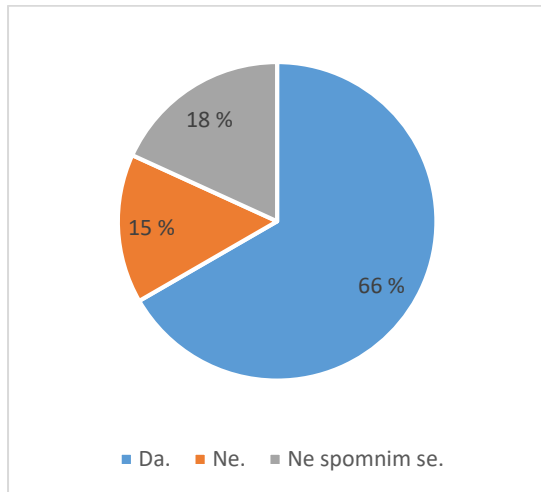
Tabela 2: Število (f) in odstotki (f %) odraslih glede na spol in starost

STAROST/SPOL	Ženski		Moški		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Med 20 in 30 let	1	1 %	1	1 %	2	2 %
Med 31 in 40 let	44	44 %	11	11 %	55	55 %
Med 41 in 50 let	24	24 %	16	16 %	40	40 %
Med 51 in 60 let	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Nad 60 let	1	1 %	2	2 %	3	3 %
SKUPAJ	70	70 %	30	30 %	100	100 %

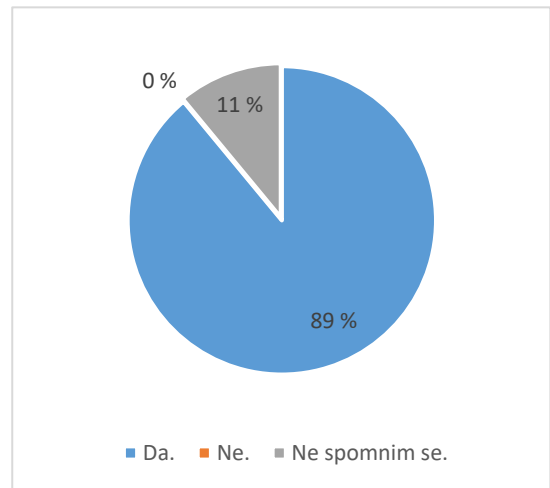
Razmerje med spoloma je 70 % (ženski) proti 30 % (moški). Med ženskim spolom je 1 % starih med 20 in 30 let, 44 % med 31 in 40 let, 24 % med 41 in 50 let, nobena oseba ženskega spola ni stara med 51 in 60 let, 1 % žensk pa je star nad 60 let. Pri moškem spolu je 1 % star med 20 in 30 let, 11 % med 31 in 40 let, 16 % med 41 in 50 let, nihče ni star med 51 in 60 let in 2 % sta starejša od 60 let. Če povzamem, je največji delež anketiranih pri ženskem spolu v letih med 31 in 40 let, pri moškem spolu pa med 41 in 50 let.

3.2 Rezultati

V nadaljevanju predstavljam rezultate anketiranja učencev in odraslih preko spletnega anketnega vprašalnika. Vzporedno primerjam odgovore obeh anketiranih skupin.

Slika 1: Odstotek doživljanja deja vu-ja med učenci.

Slika 2: Odstotek doživljanja deja vu-ja med odraslimi.

Grafa predstavljata odgovore na vprašanje, ali si že kdaj doživel/-a deja vu. Iz odgovorov je razvidno, da so tako starši kot tudi učenci že doživeli deja vu. 66 % učencev trdi, da je deja vu že doživel, 15 % pravi, da pojava še niso doživeli, 18 % pa navaja, da se ne spomni, ali so pojav že doživeli ali ne.

Pri odraslih je 89 % anketiranih prepričanih, da so deja vu že doživeli, 11 % pa se ne spomni. Zanimivo se mi zdi, da prav nihče ne trdi, da pojava še ni doživel.

Dobljeni rezultati se ujemajo s teoretičnimi izhodišči, kjer zasledimo, da vsaj 60 % ljudi vsaj enkrat doživi deja vu (Vavpotič, 2014). Đokič (2010) pa navaja, da je vsaj 75 % ljudi, ki kdaj doživi deja vu.

Tabela 3: Število (f) in odstotki (f %) učencev po spolu na vprašanje: Ali ste že kdaj doživeli deja vu?

	Da		Ne.		Ne spomnim se.		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Učenci	36	37 %	9	9 %	7	7 %	52	53 %
Učenke	29	30 %	6	6 %	11	11 %	46	47 %
Skupaj	65	67 %	15	15 %	18	18 %	98	100 %

Iz tabele je razvidno, da je 37 % učencev in 30 % učenk že doživelo deja vu, 9 % učencev in 6 % učenk je dejalo, da tega pojava še ni doživelo, 7 % učencev in 11 % učenk pa se ne spomni.

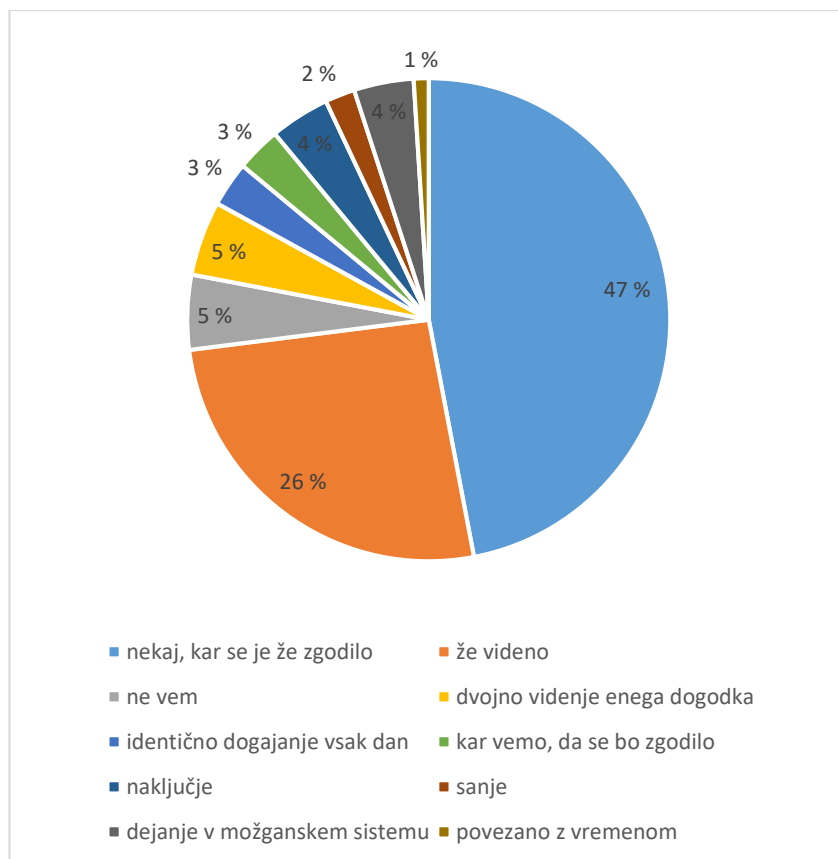
Tabela 4: Število (f) in odstotki (f %) odraslih po spolu na vprašanje: Ali ste že kdaj doživeli deja vu?

	Da.		Ne.		Ne spomnim se.		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Moški	21	29 %	0	0 %	2	3 %	23	32 %
Ženske	44	60 %	0	0 %	6	8 %	50	68 %
Skupaj	65	89 %	0	0 %	8	11 %	73	100 %

Iz tabele lahko razberemo, da sta spola precej izenačena, kar se tiče vprašanja, ali ste že kdaj doživeli deja vu. Na vprašanje je odgovorilo 68 % žensk in 32 % moških, kar pomeni, da je glede na spol v anketi

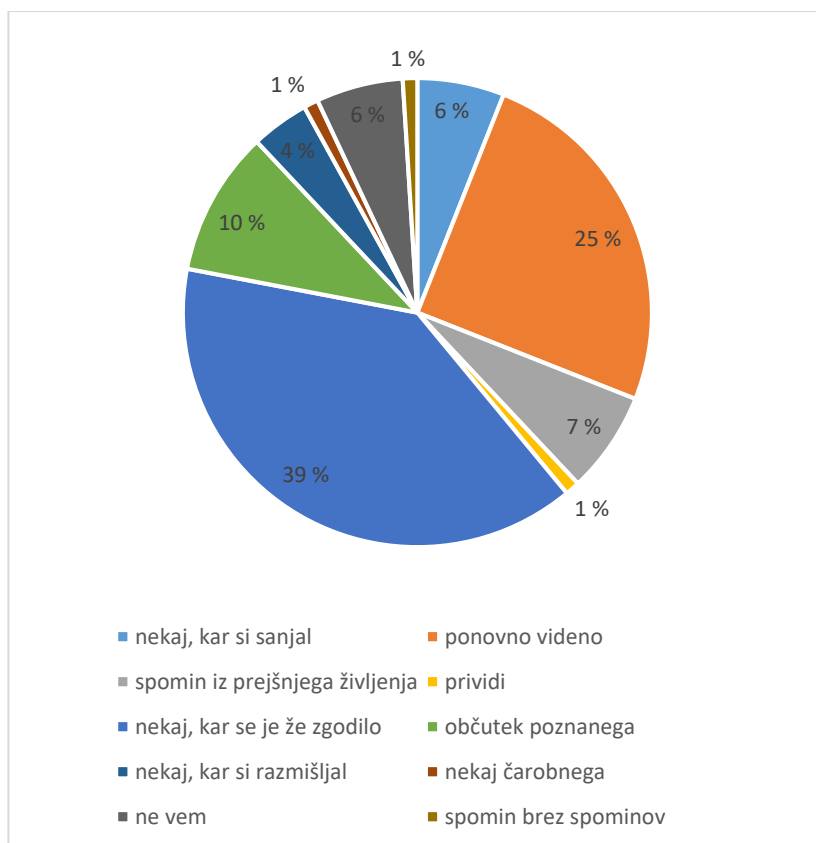
zajetih dvakrat več oseb ženskega spola in temu primerno so razporejeni tudi %. Torej v tem primeru ne moremo trditi, da je odstotek doživljanja pojava pri ženskem spolu višji.

Med prebiranjem literature sem zasledila, da med spoloma ni razlik pri doživljanju tega pojava (Vavpotič, 2014), a sem na podlagi lastnega mnenja vseeno predpostavila, da bo pri mojem raziskovanju prišlo do razlik.

Slika 3: Kako si učenci razlagajo pojem deja vu?

Učenci si deja vu najpogosteje razlagajo kot nekaj, kar se je že zgodilo, in sicer v kar 47 %. Sledi že videno s 26 %, s 5 % sta odgovora ne vem in dvojno videnje enega dogodka, s 4 % naključje, prav tako s 4 % dejanje v možganskem sistemu, s 3 % identično dogajanje vsak dan, prav tako s 3 % kar vemo, da se bo zgodilo, 2 % si razlaga pojem kot sanje, le 1 % pa, da je ta pojav povezan z vremenom.

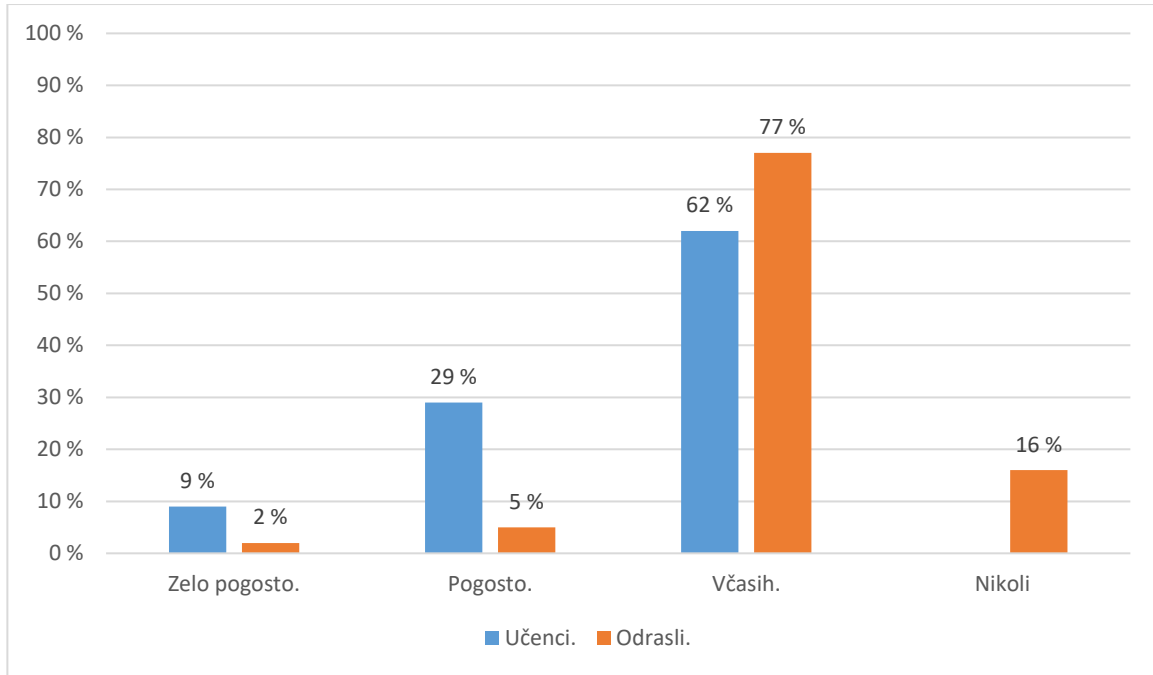

Slika 4: Kako si odrasli razlagajo pojem deja vu?

Pri odraslih je najbolj zastopan odgovor nekaj, kar se je že zgodilo z 39 %, 25 % anketiranih je zapisalo odgovor ponovno videno, 10 % občutek poznanega, 7 % spomin iz prejšnjega življenja, 6 % ne vem, 6 % nekaj, kar si sanjal, 4 % nekaj, o čemer si razmišljal, 1 % spomin brez spominov, 1 % privid ter 1 % nekaj čarobnega.

Skupno obema starostnima skupinama je to, da sta največkrat zapisali odgovor *nekaj, kar se je že zgodilo*, kar pa ni popolna definicija pojava, čeprav določeni viri navajajo, da ne obstaja neka splošna definicija pojava (Vavpotič, 2014). Vendar me je vseeno zanimalo, koliko se anketiranci približajo razumevanju pojava v smislu »občutek, da smo nekaj že doživeli« oziroma »že videno«, kot se glasi prevod iz francoščine.

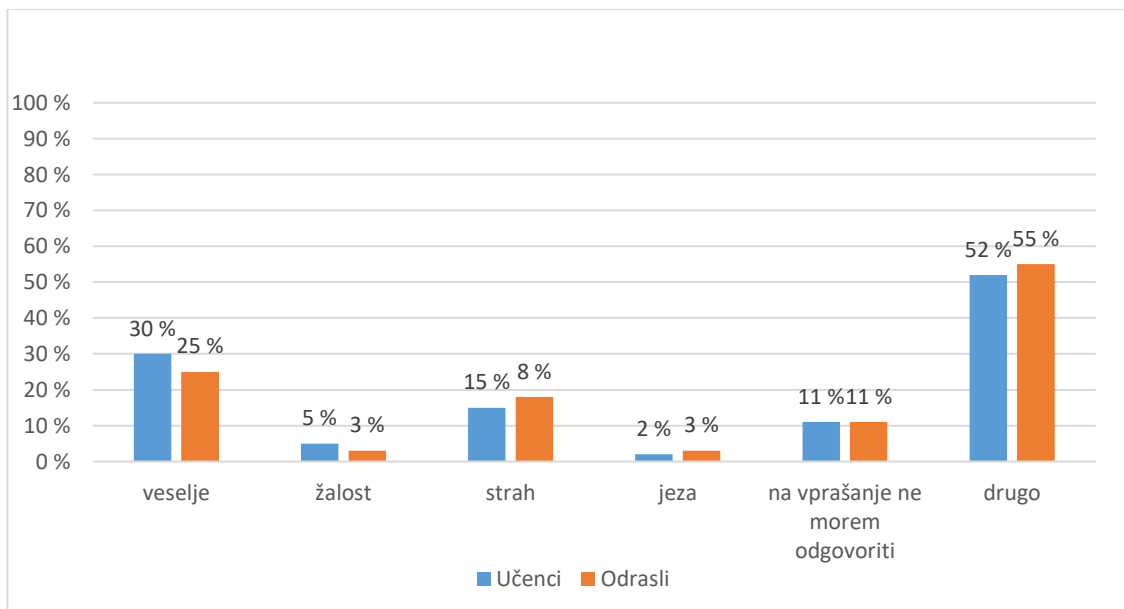
Ugotavljam, da so se učenci z različnimi odgovori bolj približali razlagi pojava deja vu, še posebej z zapisom *že videno* (26 %), medtem ko so odrasli pogosteje uporabljali druge izraze, kot bi jih pojem napeljeval na drug »deja«, recimo *deja pense* – že mišljeno.

Slika 5: Pogostost doživljanja pojava deja vu med učenci in odraslimi.

Iz grafa je razvidno, da 9 % učencev zelo pogosto doživlja deja vu, medtem ko sta med odraslimi takšna le 2 %. 29 % učencev deja vu doživlja pogosto, odraslih pa 5 %. 62 % učencev ta pojav doživlja včasih, med odraslimi je takšnih 77 %. 16 % odraslih pa trdi, da deja vu-ja ne doživlja nikoli.

Če povzamem, je najbolj zastopan odgovor včasih. Tam se najde najvišji odstotek tako učencev kot odraslih. Se pa dobljeni rezultati vseeno skladajo s teoretičnimi izhodišči, ki navajajo, da z leti frekvenca pojavljanja deja vu-ja upada (Vavpotič, 2014).

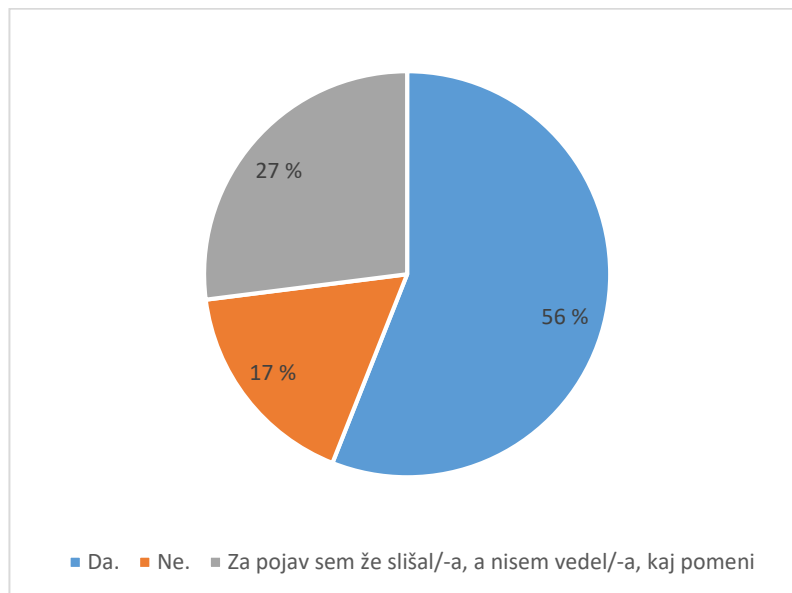

Slika 6: Katera čustva so doživljali učenci in odrasli med pojavom deja vu?

30 % učencev in 25 % odraslih je ob doživljanju pojava deja vu občutilo veselje, 5 % učencev in 3 % odraslih pa žalost. 15 % učencev je čutilo strah, isto čustvo je doživljalo tudi 8 % odraslih. Le 2 %

učencev in 3 % odraslih so čutili jezo. Pri obeh starostnih skupinah pa jih je 11 % odgovorilo, da na vprašanje ne morejo odgovoriti. Malo več kot polovica je pri obeh starostnih skupinah označila odgovor *drugo* in zapisala: začudenje, občutkov se ne da opredeliti, zmedenost, prijetno presenečenje, zanimiv občutek. Odgovori v rubriki *drugo* se ujemajo z zapisom iz teoretičnega dela naloge (Vavpotič, 2014), da so ljudje, ko doživijo deja vu, po navadi presenečeni.

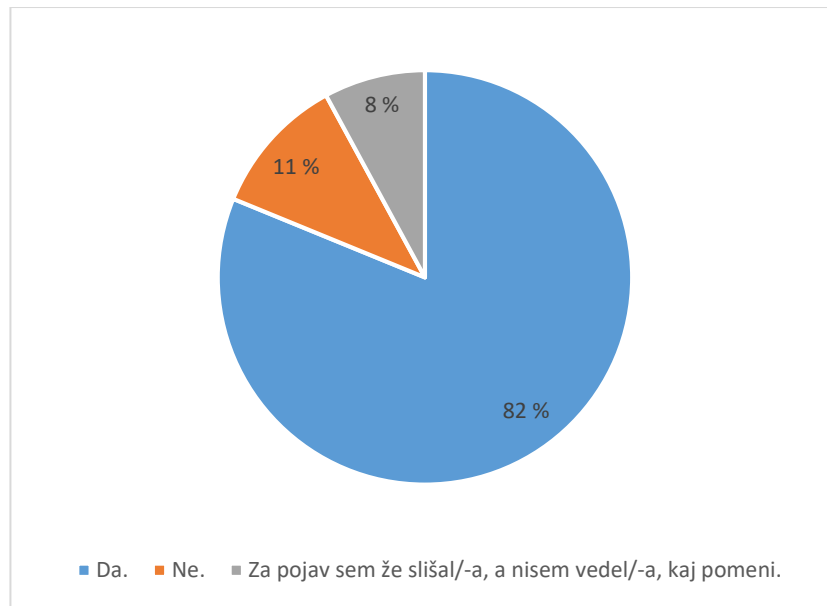
Đokič (2010) navaja, da je bila skoraj polovica ljudi ob doživljanju deja vu srečnih. Glede na dobljene rezultate v mojem raziskovanju lahko rečem, da je pri anketiranih, ki so izbrali odgovor med veseljem, žalostjo, strahom in jezo, največ tistih, ki so izbrali veselje. Menim, da čustvo veselja lahko enačim s čustvom sreče (SSKJ: *veselje* - stanje prijetne vznemirjenosti, ki se izraža v smehu, petju, živahnosti; *sreča* - razmeroma trajno stanje velikega duševnega ugodja, veliko zadovoljstvo, veselje), kar pomeni, da je med čustvi, ki so bila na razpolago, najbolj zastopano čustvo veselje/sreča, vendar ne morem reči, da je ob doživljanju deja vu-ja to čustvo občutila polovica vseh anketiranih, kot to navaja zgornji vir na podlagi svojih raziskav.

Slika 7: Ali si že pred ogledom filma o deja vu-ju slišal/-a za ta pojav? - učenci

Kot sem omenila v poglavju 3.1.2, sem učencem 14 dni pred anketiranjem predvajala kratek video, kjer glavni akter na slikovit način razloži pojav deja vu (prilagam povezavo do videa: <https://www.youtube.com/watch?v=ut8mYGi0YRs&t=1s>).

Iz grafa je razvidno, da je pred ogledom filma 56 % učencev že slišalo za pojav deja vu, 17 % za pojav še ni slišalo, 27 % pa je za pojav sicer že slišalo, ampak niso natančno vedeli, kaj pomeni.

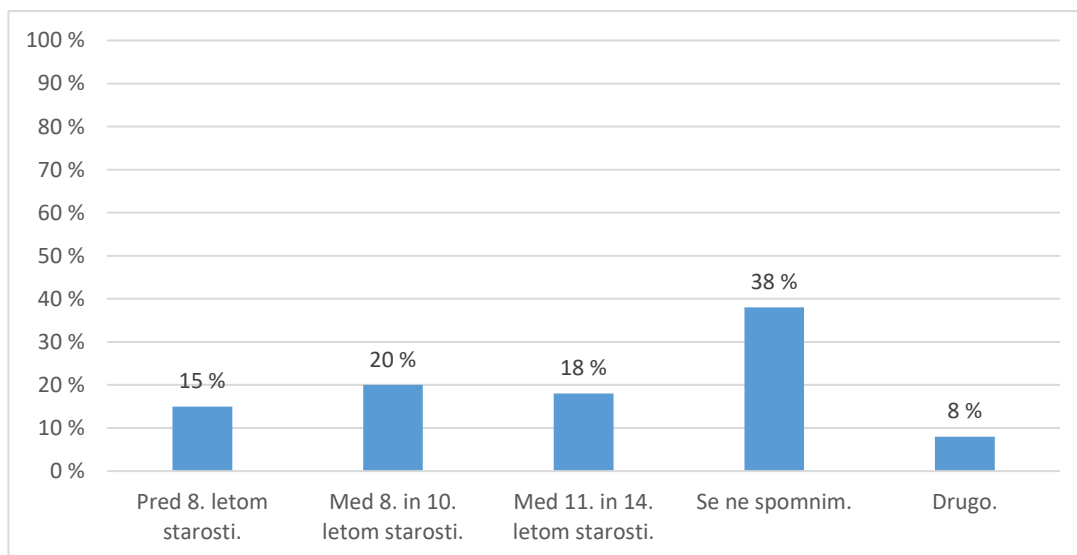

Slika 8: Ali ste že pred ogledom filma slišali za pojav deja vu? - odrasli

Tudi odraslim sem posredovala povezavo do ogleda videa, ki razlaga pojem deja vu, šele nato so reševali anketo.

Iz grafa je razvidno, da je 82 % odraslih že slišalo za pojav pred ogledom filma, 11 % odraslih zanj ni slišalo, 8 % odraslih pa je za pojav že slišalo, vendar niso natančno vedeli, kaj pomeni.

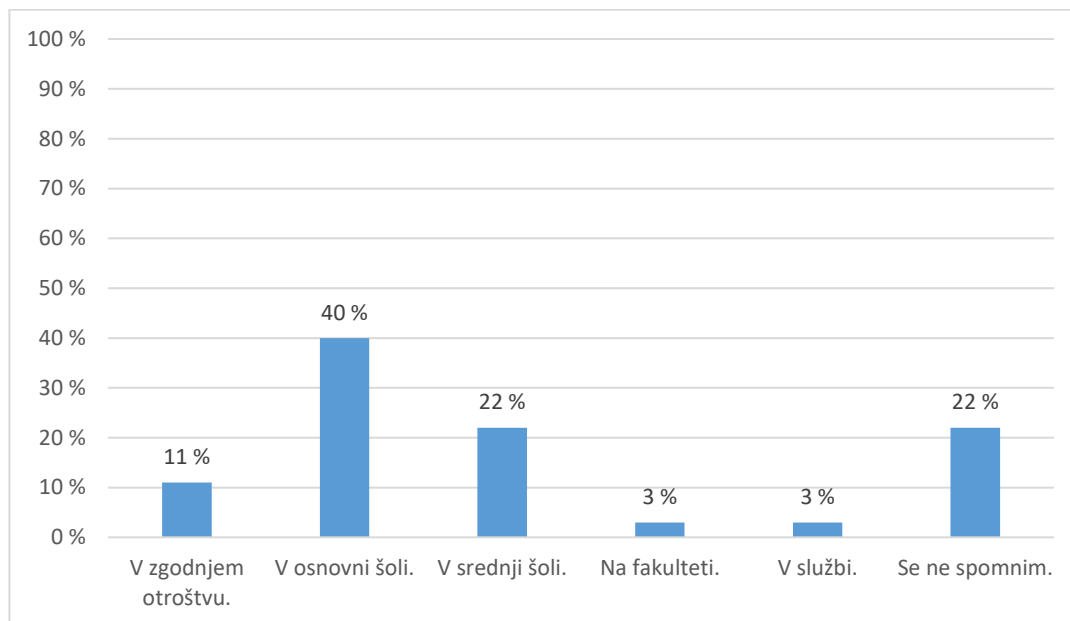
Zanimivo se mi zdi, da je visok delež učencev in odraslih slišal za pojav deja vu pred ogledom filma, nato so si film z razlago še ogledali, a se pri vprašanju, kjer so morali navesti, kako razumejo pojav, vseeno pojavi zelo malo točnih definicij. Je torej neka naša prepričanja težko spremeniti?

Slika 9: Kdaj so učenci prvič doživeli deja vu?

15 % učencev je deja vu doživelo že pred 8. letom starosti, 20 % med 8. in 10. letom, 18 % med 11. in 14. letom, 38 % se jih ne spomni, 8 % pa jih je označilo drugo. Med njimi so bili zapisani sledeči odgovori: že pred 4. letom starosti, med 10. in 12. letom starosti, ne vem.

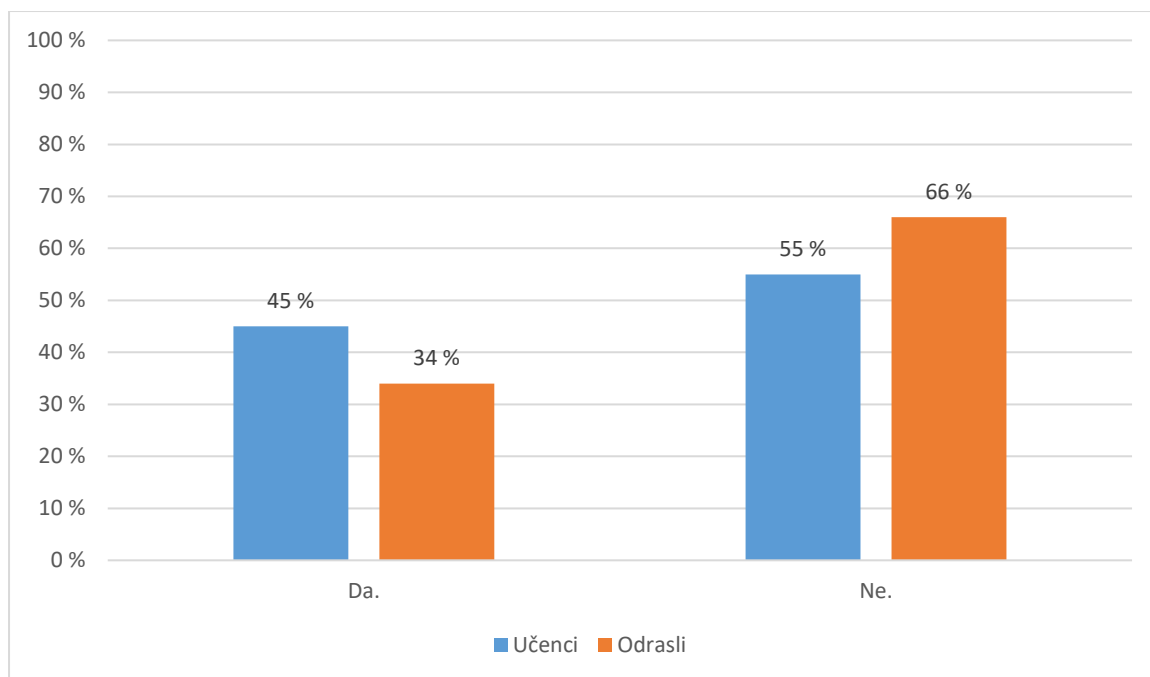
Med vsemi anketiranimi je torej najvišji delež (38 %) tistih, ki se ne spomnijo, kdaj so prvič doživeli deja vu.

Slika 10: Kdaj so odrasli prvič doživeli deja vu?

Iz grafa je razvidno, da je 11 % odraslih deja vu doživelo v zgodnjem otroštvu, 40 % v osnovni šoli, 22 % v srednji šoli, 3 % na fakulteti, prav tako 3 % v službi, 22 % pa se jih ne spomni.

Đokič (2010) navaja, da deja vu najpogosteje doživljajo mladostniki, Vavpotič (2014) pa trdi, da s starostjo frekvenca pojavljanja upada. Navedeno se sicer ne veže točno na vprašanje, kdaj posameznik prvič doživi deja vu, lahko pa iz slike 9 vseeno razberemo, da je največ odraslih pojav prvič doživelo v osnovni šoli, v kasnejših obdobjih pa % zelo upade, kar se sklada s predhodnimi raziskavami, katere so izvedli različni strokovnjaki (filozofi, psihologi, nevroznanstveniki).

Slika 11: Ali se spomnite vsebine de-ja vu-ja?

Razvidno je, da se več učencev kot odraslih spominja vsebine, in sicer kar 45 % učencev, medtem ko 55 % trdi, da se vsebine ne spomni. Pri odraslih se vsebine spomni 34 %, 66 % pa se je ne.

Raziskava s strani Univerze Martina Luthra (Đokič, 2010) navaja, da se je 80 % vseh zajetih v raziskavo spomnilo dogodka, ki so ga doživeli. V moji raziskavi je odstotek teh bistveno nižji. Večji delež je tistih, ki se vsebine ne spomnijo.

4 RAZPRAVA

Prvo hipotezo *Več kot polovica anketirancev je že doživela deja vu* lahko potrdim, saj se je po analizi rezultatov izkazalo, da je deja vu doživelo 66 % učencev in 89 % odraslih. Dobljeni rezultati se ujemajo s teoretičnimi izhodišči, kjer zasledimo, da 60 % ljudi vsaj enkrat doživi deja vu (Vavpotič, 2014). Đokič (2010) navaja, da je vsaj 75 % ljudi, ki kdaj doživijo ta pojav.

Drugo hipotezo *Deja vu je doživelo več žensk kot moških (v %)* sem ovrgla. Izkazalo se je namreč, da v doživljanju deja vu-ja glede na spol ni opazne razlike. Na prvi pogled bi rezultati lahko nakazovali, da je pri učencih več fantov doživelo deja vu, pri odraslih pa več žensk, vendar je potrebno pogledati razmerja med spoloma v prvi in drugi starostni skupini anketiranih. Med učenci je 46 punc in 52 fantov, v raziskovalnem vzorcu pri odraslih pa je 50 žensk in 23 moških. Hipoteza je torej ovržena, rezultati pa se skladajo z izsledki (Vavpotič, 2014), da glede na spol ni razlike v doživljanju pojava.

Tudi tretjo hipotezo, ki se glasi *Starejši anketiranci znajo pojav bolje razložiti kot mlajši*, sem ovrgla. Presenetilo me je, da je višji % učencev bolje razložil ali se vsaj približal razlagi definicije pojava deja vu. Kot sem že zapisala, sem 14 dni pred izvedbo anketiranja v času rekreativnega odmora učencem predvajala video z nazorno razlago o tem, kaj deja vu pomeni. Odraslim, ki so bili zajeti v vzorec, pa sem povezavo do videa poslala preko e-pošte. S tem sem želela doseči, da bi si v spomin priklicali neka védenja, spomine ..., da jim pri anketiranju tema ne bi bila povsem tuja. Skupno obema starostnima skupinama je bilo, da sta največkrat zapisali odgovor *Nekaj, kar se je že zgodilo*, kar pa ni popolna definicija pojava, čeprav določeni viri navajajo, da ne obstaja neka splošna definicija pojava (Vavpotič, 2014). Vendar me je vseeno zanimalo, koliko se anketiranci približajo razumevanju pojava v smislu »občutek, da smo nekaj že doživeli« oziroma »že videno«, kot se glasi prevod iz francoščine. Ugotovila sem, da so se učenci z različnimi odgovori bolj približali razlagi pojava deja vu, še posebej z zapisom *že videno* (26 %) kot odrasli. Odrasli pa so pogosteje uporabljali druge izraze, kot bi jih pojem napeljeval na drug »deja«, recimo *deja pense – že mišljeno*. Pojavil se je tudi zapis *Nekaj, kar je že narejeno*. Tukaj gre za podoben pojav kot je deja vu, imenuje pa se *deja fait* in tudi izvira iz francoske besede, ki v dobesednem prevodu pomeni »že narejeno«.

Potrdila pa sem četrto hipotezo *Mlajši anketiranci pojav doživljajo pogosteje kot starejši anketiranci*. Ko sem seštelala odstotke v rubrikah »zelo pogosto« in »pogosto« doživljanje deja vu-ja pri učencih, sem dobila 38 %. Ko sem enako storila pri odraslih, pa sem dobila le 7 %. Gre torej za opazno razliko v pogostosti doživljanja pojava deja vu glede na starost. Đokič (2010) navaja, da deja vu najpogosteje doživljajo mladostniki, Vavpotič (2014) pa trdi, da s starostjo frekvenca pojavljanja upada. Prav to se je v moji raziskavi tudi potrdilo. Ko sem vprašala odrasle, v katerem starostnem obdobju so prvič doživeli deja vu, jih je kar 40 % potrdilo, da je bilo to v osnovni šoli. Odstotek je v naslednjih starostnih obdobjih bistveno upadel.

Peto hipotezo *Večina anketirancev se ne spomni čustev ob doživljanju pojava deja vu* sem ovrgla. Izkazalo se je namreč, da samo 11 % učencev in 11 % odraslih na to vprašanje ne more odgovoriti. Ostali so označili katero od čustev, ki so bila med možnimi odgovori, ali pa so izbrali rubriko *drugo* in tam tudi zapisali, kaj so občutili. Med izbranimi čustvi je bilo najpogosteje izbrano veselje (30 % učencev in 25 % odraslih), sledijo strah (15 % učencev in 18 % odraslih), žalost (5 % učencev in 3 % odraslih) in jeza (2 % učencev in 3 % odraslih). Največ anketirancev pa je izbralo rubriko *drugo* (52 % učencev in 55 % odraslih), kjer so največkrat zapisali *občutek prijetnega presenečenja*, kar je izpostavil tudi vir (Vavpotič, 2014) – torej da naj bi ljudje ob doživljanju deja vu-ja bili največkrat prijetno presenečeni.

5 ZAKLJUČEK

Ko sem prišla do zaključka raziskovanja in analize dobljenih rezultatov, me je zamikalo, da v sklopu raziskovalne naloge napravim še en **poskus**, na katerega sem naletela med prebiranjem literature in se mi je zdel zelo zanimiv (Đokič, 2010). Leta 1989 so v raziskovalni skupini pod vodstvom psihologa Larryja L. Jacobyja, zdaj zaposlenega na washingtonski univerzi, zbrali skupino ljudi in jim za trenutek pokazali neko besedo na zaslonu, vendar tako bliskovito, da udeleženci niso mogli zavestno razpoznati, da gre za besedo. Kljub vsemu je center za vid v možganih vidni vtis prepoznal. Kasneje je Jacoby udeležencem poskusa pokazal isto podobo še enkrat, tokrat za dalj časa, in večina je trdila, da so besedo že videli. S tem je dokazal, da nezavedna obdelava kratkotrajnih dražljajev omogoča hitrejšo zaznavo kasnejših sorodnih dražljajev.

Zanimalo me je, kaj bi se zgodilo, če bi nekaj podobnega izvedla z učenci naše šole, ki so že bili zajeti v vzorec anketiranih (torej učenci od 7. a do 9. a). V času rekreativnega odmora sem jih povabila v našo večnamensko dvorano. Za trenutek sem jim pokazala besedo *adstringens* (snov, ki zožuje površinske krvne žilice). Za besedo sem se odločila, ker je bila tudi meni tuja. Predvidevala sem, da bo poskus bolj verodostojen, v kolikor poiščem učencem neznano besedo in uporabim pisavo, ki sicer ni pogosto v uporabi. Elektronsko prosojnico sem bliskovito premaknila, učenci niso imeli možnosti razbrati besede. Nato sem jim zastavila vprašanje, kaj so opazili. 50 % učencev je zapisalo, da je zaznalo neko besedo, 33 % je besedo poskusilo zapisati, vendar skoraj pravilno le v enem primeru, 17 % pa je zapisalo, da ni opazilo nič.

Ko so končali s pisanjem rezultatov, sem jim na tabli pokazala enako besedo, s čisto enakimi črkami in isto odebelitvijo ter jih povprašala, ali so jo že kdaj videli. 42 % učencev je zapisalo, da so besedo že nekje videli, torej bi lahko rekli, da so doživeli *deja vu*. 58 % pa je napisalo, da besede še nikoli prej niso videli.

Če dobljene rezultate primerjam z rezultati poskusa psihologa Jacobyja, lahko rečem, da se v mojem primeru ni izkazalo isto kot pri njem, saj ne morem reči, da je večina učencev trdila, da je besedo videla že prej, ker je bilo le-teh 42 %. Moram pa reči, da je prav zanimivo zastavljati različne naloge svojim sošolcem in ostalim učencem na šoli. Še toliko lepše jih je opazovati, ko se resno lotijo zastavljene naloge.

Zaključila sem še eno pot raziskovanja, s katere odhajam bogatejša za izkušnjo več. Spoznala sem, kako koristno je biti radoveden. Mene je namreč radovednost, kaj pesem *Deja vu* želi sporočiti, pripeljala do odločitve za novo raziskovalno nalogo. Lahko bi rekla, da radovednost nalaga dodatno delo, a je zavoljo novih spoznanj le-to vredno truda.

6 LITERATURA

- Ansa, A. Š. (2015). Pojasnili Deja vu. *Žurnal24*. Pridobljeno 3. 1. 2020 iz <https://www.zurnal24.si/zdravje/aktualno/pojasnili-deja-vu-242855>.
- Cleary, A. M. (2018). Deja Vu Linked to Feelings of Prediction. *Psychology Today*. Pridobljeno 18. 12. 2019 iz <https://www.psychologytoday.com/us/blog/quirks-memory/201803/d-j-vu-linked-feelings-prediction>.
- Deja vu. (d. b.). Na *Wikipedia, the free encyclopedia*. Pridobljeno 3. 1. 2020 iz https://en.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9j%C3%A0_vu.
- Deja vu: Občutek, da smo nekaj že videli ali doživeli. (2019). *Sensa*. Pridobljeno 18. 12. 2019 iz <https://sensa.metropolitan.si/osebna-rast/deja-vu-obcutek-da-smo-nekaj-ze-videli-ali-doživeli/>.
- Đokič, Z. (2010). Deja vu ali spomini brez spominov. *Dnevnik*. Pridobljeno 20. 12. 2019 iz <https://www.dnevnik.si/1042658070>.
- Kaj je deja vu? Občutek déjà vu. (b. d.). *Divineinnerhealth.com*. Pridobljeno 5. 1. 2020 iz <https://sl.divineinnerhealth.com/dezhavju-kakoe-to.php>.
- Lallanilla, M. (2013). What Is Déjà Vu? *Live Science*. Pridobljeno 18. 1. 2020 iz <https://www.livescience.com/38280-what-is-deja-vu.html>.
- Neppe, V. M. (2015). An Overview Perspective on what Deja Vu is (Part 1). *Journal of Psychology & Clinical Psychiatry*. Pridobljeno 18. 12. 2019 iz <https://medcraveonline.com/JPCPY/an-overview-perspective-on-what-deacutejagrave-vu-is-part-1.html>.
- Teale J. C., O'Connor A. R. (2015). What is Déjà vu? *Frontiers for young minds*. Pridobljeno 6. 1. 2020 iz <https://kids.frontiersin.org/article/10.3389/frym.2015.00001>.
- Vavpotič, L. (2014). Multidisciplinarni pregled pojava Deja vu. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije.
- Vernon Neppe Organization. (b. d.). *Biography*. Pridobljeno 6. 1. 2020 iz <http://vernonneppe.org/biography/>.

7 PRILOGA

VPRAŠALNIK ZA UČENCE

Pozdravljeni! Moje ime je Ema in sem učenka 9. a v OŠ Gustava Šiliha Laporje. Prosim vas, da rešite naslednjo anketo, ki mi bo zelo pomagala pri izdelavi raziskovalne naloge z naslovom "Že videno". Najlepša hvala!

Spol:

- Moški
 Ženski

Kateri razred obiskuješ?

7. a
 8. a
 9. a

Pred nekaj dnevi sem vam pokazala kratek film, ki razlaga pojav deja vu. Si že pred ogledom tega filma vedel/-a, kaj pomeni pojem deja vu?

- Da.
 Ne.
 Za pojav sem že slišal/-a, a nisem vedel/-a, kaj pomeni.

Kako bi pa ti opisal/-a deja vu s svojimi besedami?

Vzemi si trenutek in razmisli ... Si že kdaj doživel/-a deja vu?

- Da.
 Ne.
 Ne spomnim se.

Kdaj si prvič doživel/-a deja vu?

- Pred 8. letom starosti.
 Med 8. in 10. letom starosti.
 Med 11. in 14. letom starosti.
 Se ne spomnim.
 Drugo:

Ali se spomniš vsebine?

- Da.
 Ne.

Oceni, kako pogosto doživljaš deža vu?

- Zelo pogosto.
- Pogosto.
- Včasih.

Oceni, kako pogosto je to (npr. na teden, mesec, leto ...)?

Se morda spomniš, kako si se počutil/-a pri/ob doživljanju pojava? Čutil/-a sem:

Možnih je več odgovorov.

- Veselje.
- Žalost.
- Strah.
- Jezo.
- Na vprašanje ne morem odgovoriti.
- Drugo:

Pojasni svojo izbiro.

VPRAŠALNIK ZA STARŠE

Pozdravljeni! Moje ime je Ema in sem učenka 9. a v OŠ Gustava Šiliha Laporje. Prosim vas, da rešite naslednjo anketo, ki mi bo zelo pomagala pri izdelavi raziskovalne naloge z naslovom "Že videno". Najlepša hvala!

Spol:

- Moški
- Ženski

Starost:

- med 20 in 30 let
- med 31 in 40 let
- med 41 in 50 let
- med 51 in 60 let
- nad 60 let

Zraven povezave do te ankete sem vam poslala tudi dostop do kratkega filma, ki razlaga pojav deja vu. Upam, da ste si ga ogledali. Ste že pred ogledom tega filma vedeli, kaj pomeni pojem deja vu?

- Da.
- Ne.
- Za pojav sem že slišal/-a, a nisem vedel/-a, kaj pomeni.

Kako bi s svojimi besedami opisali, kaj je deja vu?

Vzemite si trenutek in razmislite ... Ste že kdaj doživeli deja vu?

- Da.
- Ne.
- Ne spomnim se.

Kdaj ste prvič doživeli deja vu?

- V zgodnjem otroštvu.
- V osnovni šoli.
- V srednji šoli.
- Na fakulteti.
- V službi.
- Se ne spomnim.
- Drugo:

Bi lahko odgovor dopolnili z leti?

Ali se spomnite vsebine?

- Da.
 Ne.

Ocenite, kako pogosto doživljate deja vu sedaj?

- Zelo pogosto.
 Pogosto.
 Včasih.
 Nikoli.

Ocenite, kako pogosto je to (npr. na teden, mesec, leto ...)?

Se morda spomnite, kako ste se počutili pri/ob doživljanju pojava? Čutil/-a sem:

Možnih je več odgovorov.

- Veselje.
 Žalost.
 Strah.
 Jezo.
 Na vprašanje ne morem odgovoriti.
 Drugo:

Pojasnite svojo izbiro.